

Det nya Sverige

Tidskrift för nationella spörsmål
utgifven af Adrian Molin

1919

Stockholm / P. A. Norstedt & Söner i distribution

P. O. von Törne:
Åbo akademi.

Academiens prorektor
Professor Levin Hansson
vårdare af
SÄRTRYCK från tryk.

I. c. 5
Åbo Akademi
Kapsel

NOV 12 1912

Å B O A K A D E M I

af professor P. O. VON TÖRNE

»DET första rent svenska universitetet utom Sveriges gränser», såsom den nya högskolan i Åbo af en af sina varmaste rikssvenska vänner kallats, fastslog offentlig sin tillblifvelse genom den högtidliga invigning, som utsatts att äga rum den 11 och 12 oktober detta år. Oaktadt ännu besittande blott ett minimum af lärostolar, vill Åbo Akademi därmed ange, att den redan nu vågar träda upp i raden bland nordiska högskolor af universitetstyp och att den allaredan anser sig äga det första mödosamma organisations- och begynnelsestadiet i hufvudsak bakom sig. Att emellertid ännu ofantligt mycket återstår att göra och mycket framdeles än beror af tillstötande lyckliga omständigheter, må ingalunda förnekas och skall äfven vid ett skärskådande af akademiföretagets nuvarande läge och hela tillblifvelse tillräckligt tydligt framgå.

Först några ord om det förberedande arbetet.

När den 2 september 1918 de första professorerna samlades i Åbo, fyra till antalet, — två af de icke flere än sex ursprungligen kallade voro ännu frånvarande, den ene i Lappland, den andre i London — för att öfvertaga sin andel af organisationsarbetet, hade en aktningvärd del af detta redan undanjorts af förberedande akademikommittéer och i sista hand af den då ännu kvarstående »provisoriska akademistyrelsen», som bestående till största delen af erfarna universitetsmän från Helsingfors utfört ett vidlyftigt förberedande arbete till tjänst åt de i akademiska värf delvis ännu oerfarna nya professorerna.

Att mycket för dessa ännu återstod att göra — och med afsikt öfverlämnats åt dem själfva att draga försorg om — därom vittnade bl. a., att de fyras första sammanträde försiggick i ett rum med nakna väggar och där hvarenda en af de fåtaliga möblerna var för tillfället lånad! Något hade ju härvid den af det röda upproret förorsakade stagnationen i allt verkstadsarbete inverkat, men det mesta

berodde som sagdt på afsikten att åt lärarne öfverlämna att efter egna planer bedrifva inredningsarbetet, en förmån som dessa gifvetvis satte värde på, om än dröjsmålet med inredningen måste menligt inverka på undervisningsverksamheten äfven under den första verkliga arbetsterminen, vårterminen 1919. Först under dennas förlopp fullbordades i själfva verket inredningen af naturvetenskapliga institut, af laboratorier och bibliotek nödtorftigt och i den mån utrymmets och tillgångarnas begränsning tillät det. I det mycket anspråkslösa bibliotekets salar rymmas tills vidare med nöd ett tjugotal arbetande — jämförelsevis något bättre ställda äro de små fack- och seminariebiblioteken — medan exempelvis det med ett ytterligt omtänksamt utnyttjande af tillbudsstående lokaler (i ett gammalt trähus) inredda kemiska institutet, som framemot sommaren nådde sin fullbordan, bereder plats för 40—50 studenter, men däremot fullständigt saknar utvidgningsmöjligheter. Detta allt ger en föreställning om att den nya högskolan står inför nödvändigheten att inom få år gripa sig an med byggnadsföretag i stor skala, om öfverhuvudtaget en utvidgning efter redan utstakade planer för den skall blifva möjlig.

Med berörandet af dessa planer äro vi inne på det mera teoretiska förberedelsearbetet, som föregått Akademiens grundande och hvilket det tillkom den i september senaste år sammanträdande lärarkåren att endast vidare utveckla.

Tanken på upprättandet af en högskola med svenskt undervisningsspråk var vid Akademiens instiftelse redan mer än ett årtionde gammal. Den uppstod först under känslan af det tryck som från midten af detta sekels första årtionde både från ryskt och från finskt håll gjorde sig gällande mot svenskheten i Finland, och som då framkallade skyddsåtgärder från de svensksinnades sida för att rädda den svenska kulturen och nationaliteten i Finland från måhända långsam men sannolikt säker förintelse. Efter en kortare ofentlig diskussion graflades akademitanken praktiskt taget dock för den gången, framför allt vill det synas på grund af de betänkligheter, som framställdes från svenskt universitetsläraryhåll i Helsingfors. Man framhöll, som det tycktes med skäl, att tillräckliga medel för upprättande af en närmelsevis tillfyllestgörande privat svensk högskola knappast stode att hopbringa, att det vore oberättigadt att förlägga det nya bildningssätet till någon annan ort än Helsingfors, där

svenskheten i landet af många orsaker hade sin naturliga medelpunkt, och att det slutligen vore oklokt att frivilligt afstå från den historiska och traditionella ställning svensk bildning alltjämt intog vid statsuniversitetet i hufvudstaden, därifrån den hade full rätt att fordra att icke blifva utestängd. »Akademitanken» hölls framgent endast vid lif inom en trängre krets i Åbo, med den sega och vackra lokalpatriotism, som redan under talrika släktled utmärkt detta sina historiska traditioner vördande samhälle. Om några år skred man dock till att efter mönster från finskt håll i staden anordna »akademiska sommarkurser», genast fördelade på flera sektioner; första gången skedde detta år 1913. Från början stod det klart, att dessa för öfrigt vällyckade kurser af sina tillskyndare främst afsåges som en förberedelse, rentaf en reklam för en kommande, fast högskola på platsen. Kom så kriget med de för affärsvärlden i Åbo som för alla andra oväntade, stora krigsvinsterna, och utan tvifvel var det dessa, som nu gjorde slag i saken. Åbo Akademi blef med andra ord ett barn af kriget. I december 1916 bekantgjordes den första stora donationen på ett par millioner mark, sammanskjutna af ett antal personer i Åbo, och därmed kunde på intresserad håll fastare mål tagas i ögonsikte. Inom den redan manstarka, representativt sammansatta akademikommittén skreds nu omedelbart till dryftning af ett program, medan i tidningspressen och annorstädes en mängd uttalanden och förslag framträdde, som, churu fyllda af sakkunskap och värdefulla synpunkter, likväl i sin mångfald lämnade vederbörande ett väl disparat material till allsidigt beaktande. I april månad 1917 var man färdig att tillsätta en beredningskommitté, och inom ett par månader var denna klar med sitt arbete, föresläende som slutsats af den förda diskussionen en högskola med trenne riktlinjer eller afdelningar (fakulteter): en humanistisk, en matematiskt naturvetenskaplig och en statsvetenskaplig. Man tänkte sig till en början fyra lärostolar i hvarje, men beslöt sig sedermera för en start med tio professorer, ett antal som på grund af åtskilliga kända motgångar ännu icke ens fullt uppnått. Under dessa förberedelser utfärdades den 18 juni 1917 stiftelseurkunden för »stiftelsen för Åbo Akademi», hvars första uttrycksfulla paragraf lyder: *»Afkastningen af det donerade kapitalet skall användas för grundandet och upprätthållandet af en högskola i Åbo med svenskt undervisningsspråk under namn af Åbo Akademi.»*

Det kan icke nekas att man gick fram med djärfhet och framtidsförvisning inom de organisationer, som nu hade grundläggningsverket om hand. På hösten samma år inköptes trenne vid stadens monumentalaste plats belägna gårdar för den nya högskolan, och i en af dessa begynte man med första görliga omändra lokaliteterna för att göra dem lämpade för sitt nya ändamål. Det må sägas strax, att man häri lyckades öfver förväntan väl och att de lokaler, i hvilka Akademien började sin verksamhet, oaktadt belägna i ett par äldre, blott nödortfigt ominredda hus, väl betjänat sitt syftemål, om ock en starkare tillströmning af studenter absolut icke i dem kunde uthärdas. Inom utgången af året 1920 beräknas därför en utvidgning af högskolelokalerna blifva i hvarje händelse ovillkorligen nödvändig.

På hösten 1917 erhöll akademiföretaget en fastare grundval genom att de personer, hvilka sammanskjutit den första stora donationen konstituerade sig som en »delegation», bestående af 55 medlemmar. Denna delegation är alltfört Akademiens högsta lagstiftande myndighet, och den förvaltar stiftelsens fonder genom en styrelse af sju personer, en välbetänkt själfbegränsning, då den ju onekligen utgör en rätt månghöfdad församling. Samtidigt ökades de donerade medlen till sitt dubbla belopp, eller till omkring 8 millioner mark, och under den stigande framtidsförtröstan detta ingaf beslöt man på vederbörligt håll nu taga sikte på att börja Akademiens verksamhet redan den 1 september 1918. Det röda upproret vållade dock en ändring i detta beslut därhän, att de lärare, som kallats att bekläda de första lärostolarna, visserligen sammankallades på uppgifven dag, medan däremot den första läseterminen vidtog först den 15 januari 1919. De ansträngningar, som under tiden gjordes att besätta en del professorer med vetenskapsmän från Sverige, kröntes som känt till en början med framgång, men ledde slutligen genom motgångar af delvis sorglig art till att beklagligtvis endast en, geologen dr Helge Backlund, fästes vid Akademien.

Då högskolan efter alla dessa förberedelser trädde i verksamhet hade dess trenne fakulteter följande utseende: den *humanistiska*, omfattande svenska språket (vakant), nordisk historia (prof. Per Olof von Törne), svenska litteraturens historia (vakant, förestods af docenten Olaf Homén såsom tillförordnad) samt filosofi (prof. Edvard Westermarck); den *matematiskt-naturvetenskapliga*, omfattande matematik (prof. Severin Johansson), fysik (prof. Karl

Lindman), kemi (prof. Walter Wahl) samt mineralogi och geologi (prof. H. Backlund). Den *statsvetenskapliga* fakultetens fyra ämnen, nationalekonomi, finansiärlära och statistik; allmän statskunskap och politik; förvaltningsrätt, samt slutligen handels-, industri- och socialrätt, ha tillsvidare existerat blott på papperet. Från hösten d. å. beklädes den sistnämnda lärostolen dock af en tillförordnad lärare (prof. A. W. Gadolin), och utsikt finnes att under läsåret få såväl den som någon annan inom fakulteten ordinariter besatt. För Akademien vore detta af största vikt, då den statsvetenskapliga fakulteten tilldragit sig ett betydande intresse bland den studerande ungdomen och man sålunda för dess vidkommande synes ha att möta en måhända icke alldeles öfvergående tillströmning, i hvarje fall ett tydligt behof, förklarligt nog i ett land med Finlands historiska förgångenhet. Att hela fakulteten förefaller i viss mån heterogen, halft juridisk som den är och samtidigt innefattande tvenne särgående utvecklingsmöjligheter, är ett faktum, som väl icke kan förnekas. Men öfvervinnandet af denna svårighet är en omsorg, som må höra framtiden till. För fullständighetens skull bör nämnas, att en lektor i latin samt en i tyska och franska anställts, medan en yngre vetenskapsman (dr R. Pipping) på förordnande föreläser om svenska språket. En bekant fackman i klassisk fornkunskap, docenten J. Sundvall, har ytterligare fästs vid Akademien som tillförordnad lärare med föreläsningsskyldighet, och samtidigt sköter han på förordnande lektoratet i latin. Synnerligt omfattande är, såsom häraf framgår, den undervisning som erbjudes tills vidare icke. Det har med andra ord jämnt och nätt visat sig möjligt att börja verksamheten med inriktande af studierna på filosofiekandidatexamen i den humanistiska och den naturvetenskapliga fakulteten, i den senare från början med tillräckligt antal ämnen, i den förra med någon diskontering af de sannolika utvidgningsmöjligheterna för den närmaste framtiden.¹⁾

Vid en granskning af de företrädde ämnena faller det i ögonen, att man inom den humanistiska fakulteten sträfvat gifva det hela en företrädesvis svensk eller nordisk prägel: vi ha en professur i svenska språket, en i nordisk historia och en i svenska litteraturens

¹ Sedan detta skrivits har docenten Holmén kallats till ordinarie innehafvare af professuren i svenska litteraturens historia.

historia. För den förstnämndas vidkommande må nämnas, att man yttermera gärna ville ge studierna en riktning in på den nyare svenskan, den verkliga svenskan, om uttrycket är tillåtet, sålunda icke till exempel på isländsk och fornnordisk litteratur. Försåvidt det blir möjligt att bibehålla denna svensk-nordiska orientering och den icke kännbart kommer att erfaras som en alltför stark begränsning, är det antagligt, att den äfven skall trycka sin prägel på den vidare utvecklingen af fakulteten. Det kan dock förtjäna tilläggas, att det redan befunnits nödigt till litteraturprofessorns instruktion tillfoga, att han såvidt nödigt vid sin undervisning äfven äger beakta den allmänna litteraturhistorien.

En sträfvan vid Akademiens planläggning har i öfrigt varit att förutom inrättandet af de oundgängliga lärostolarna bereda rum för vissa specialiteter; detta dels för att utfylla luckor i statsuniversitetets undervisningsverksamhet, dels för att undvika konkurrens med detta, dels slutligen för att åt den nya högskolan förläna prägel af alldeles speciell härd för vissa vetenskaper. Af det program för utvidgning, som följes, och hvarom strax skall blifva närmare fråga, framgår detta tydligt. Den redan nämnda statsvetenskapliga fakulteten skall yttermera, då den en gång fullt träder i verksamhet, i sin mån exemplifiera sakförhållandet. Dess uppgift torde eljes snarare bli att fördjupa den politiska bildningen och utbilda unga krafter för hittills försummade samhällsuppgifter, än att egentligen bringa till en högre blomstring nya eller hittills försummade vetenskapsgrenar. Mera rent vetenskapliga mål ha fastmer utstakats för den utvidgning af den humanistiska fakulteten som — i en framtid hoppas man — skall tillföra denna ett urval af sociologiska specialvetenskaper och sålunda inom fakulteten bilda en sociologisk grupp, bildande vid Akademien ett centrum för sociologisk forskning och sociologiska studier af betydelse kanhända äfven utom det egna landets gränser.

Men innan vi på detta sätt gå händelserna i förväg och helt ge oss in på framtidsmöjligheternas alltför lockande perspektiv, böra vi tillfredsställa en billig fordran att ännu lämna några närmare uppgifter om den nya Akademiens närvarande tillstånd och det sätt hvarpå den begynt sin verksamhet. Dess författning och styrelse, som redan i förbigående berördes, skilja sig något från de privata svenska högskolornas, ehuru den »statutkommitté», som på hösten

1917 utarbetade Akademiens »grundstadgar» jämte ett förslag till »ordningsstadgar», utförde sitt arbete med beaktande af i Stockholm och Göteborg gällande reglementen och där rådande ordning. Ursprungligen skulle den högsta styrelsen handhas af en »kanslersnämnd», senare kallad »akademistyrelse», bestående af trenne personer, men då detta organ kännbart band lärarrådets eller »konsistoriets» händer och dessutom ytterligt komplicerade högskolans författning, som nu ägde att uppvisa icke mindre än fyra samarbetande kollegiala myndigheter — delegationen, stiftelsens styrelse, akademistyrelsen och konsistoriet —, af hvilka de två mellersta dessutom lätt kunde förväxlas med hvarandra, genomdref konsistoriet akademistyrelsens afskaffande och dess ersättande med en af delegationen på konsistoriets förslag vald kansler, företrädd genom en vicekansler i Åbo, — också detta i hvarje fall ju ett rätt inveckladt system. Till Akademiens förste kansler valdes en af landets på vetenskapens, statslifvets och den medborgerliga verksamhetens fält mest frejdade svenske män: riksdagsmannen, f. d. senatorn och jurisprofessorn, friherre R. A. Wrede.

Tilloppet af studenter ställde sig genast gynnsammare än man vågat vänta: Akademien räknade under sin första termin inemot 50 studenter, och antalet fördubblades vid början af den andra. De flesta voro dock tills vidare hemma från Åbo och närmaste omnejd, hvilket ju innebär, att på grund af dyrtiden, mat- och lokalbristen studenter från det öfriga Finland dröjt att infinna sig till den nya högskolans första lästerminer. Att detta inom den närmaste framtiden skall kunna ändra sig, är på grund af de antydda svårigheterna knappast att förvänta. Lärostolarnas fåtalighet måste ju ock verka på samma sätt hämmande. De första erfarenheterna af den nya högskolans inträde i lifvet ge m. a. o. vid handen, att dess lyckliga utveckling blir beroende af att ett målmedvetet arbete vid den utföres och förtroendet för den därigenom alltjämt befinner sig i stigande. Någon omedelbar rusning af svenska studenter till Åbo från Helsingfors är sålunda knappast att förvänta: studentfrekvensens tillväxt skall sannolikt försiggå i ett lugnt tempo, och i grunden är detta säkert ock det under rådande förhållanden för Akademien lyckligaste.

Sammanlagda beloppet hittills gjorda donationer kan i skrivande stund uppskattas till inemot 20 millioner mark, en summa, som kan

synas betydande nog, men som dock ovillkorligen fordrar en stark och snabb ökning för att det omfattande tillväxtprogram, som föreligger, närmelsevis skall kunna realiseras.¹⁾ Årsbudgeten för det löpande verksamhetsåret uppgår till något öfver 1,100,000:— mark. Till förfogande för bibliotekets grundande har stått en summa om halftannat hundratusen mark, ett tämligen blygsamt belopp, som gifvetvis medfört en ytterlig återhållsamhet vid alla bokförvärf. Visserligen har Akademien fått mottaga en mängd delvis t. o. m. storartade bokgåfvor af enskilda och offentliga institutioner både i hemlandet och i Sverige, men det ligger dock för öppen dag, att tills en ändring genom inflytande rikligare medel skett bibliotekets svaga bokbestånd kommer att utgöra ett hinder för ett frodigare vetenskapligt lif i Åbo. Hvad man åtminstone på humanistiskt håll nu särskildt ifrigt hoppas på, är därför en ökning af bibliotekets tillgångar.²⁾ De s. k. seminariernas och institutens specialbibliotek äro däremot som motvikt mot Akademibibliotekets fattigdom jämförelsevis rikt doterade och böra fördenskull till en viss grad kunna lämna ersättning för hvad som ännu brister i detta.

Af redan nu förefintliga inrättningar förtjänar nämnas, förutom det kemiska institutet, ett välutrustadt mineralogiskt-geologiskt institut, ett matematiskt institut och ett fysikaliskt institut, till hvilka nödiga tillbehör under stora svårigheter anskaffats. I bredd härmed ter sig de humanistiska vetenskapernas apparat blygsammare, hvilket öfverhufvud stämmer öfverens med att de af allt att döma så småningom äro dömda att öfverflyglas af naturvetenskaperna.

Det öfvervägande intresse naturvetenskaperna och den tekniska utbildningen — hvarom strax närmare — tilldragit sig, skiljer ju väsentligen Åbo Akademi från de privata högskolorna i Sverige, liksom ock planen från början här gjorts vidlyftigare. Något fullständigt universitet enligt gängse begrepp har man dock som redan antydts icke tänkt sig, och bl. a. har man alls icke upptagit tanken på en teologisk fakultet, därmed helt öfverlämnande åt staten att

¹ Sedan ofvanstående skrifvits, har akademiens högtidliga invigning ägt rum, vid hvilken de donerade fonderna ökats till en summa, som öfverstiger 30 milj. mark.

² Den sällsynt storartade bokgåfva från Riksföreningen för svenskhetsens bevarande i utlandet, hvilken tillkännagafs vid invigningshögtidligheten, får genom denna omständighet ett yttermera ökad värde.

sin plikt likmätigt draga försorg om utbildningen af präster äfven för de svenska kyrkoförsamlingarna; icke heller har en medicinsk fakultet bragts å bane, till följd af de dryga kostnader som med dess upprättande vore förenade. En betydande del af den finländsk-svenska universitetsungdomen kommer sålunda alltjämt att bedriva sina studier i Helsingfors. Äfven beträffande de ämnen, som äro företrädde på hvartera hållet, skall man gärna se en växelverkan mellan högskolorna exempelvis sålunda, att studenterna tillbringa en del af sin studietid i Helsingfors, en annan i Åbo. Till det i Åbo helt och hållet nya hör ändtligen Akademiens inom två år tillkommande tekniska påbyggnad, hvilken erhållit namnet den *kemisk-tekniska fakulteten*. Som grund för denna förefinnes tillsvidare en donationsfond på något öfver 2 millioner mark, hvarförutom ett antal industriidkare och industriella företag förbundet sig att i tio års tid årligen för ändamålet ställa till förfogande ett sammanlagdt belopp om 155,000 mark. Ytterligare föreligger en af enskild person gjord donation om en million mark för upprättande af ett metallurgiskt institut med uppgift att meddela undervisning i metallurgi samt utbilda krafter för tillvaratagande af hemlandets möjligheter på metallurgi och elektrometallurgis område. I öfrigt skall den nya fakultetens uppgift bli att utbilda tekniska kemister för den inhemska industrien, som på sådana lidit en trängande brist, särskildt med afseende å utnyttjandet af skogsprodukterna och användandet af vattenfallen. Följaktligen har man tänkt sig utbildning af diplomkemistingenjörer, dels äfven sådana med specialutbildning i cellulos- och pappersindustri; diplomkemister, dels analytiker för kemiska och metallurgiska fabriker, dels sådana för näringsmedelsundersökning och -kontroll; slutligen framdeles äfven bergsmän med en utbildning motsvarande de tre första årskurserna vid Tekniska högskolans i Stockholm afdelning för bergsvetenskap. Kurserna blifva dels tre-, dels fyra-åriga och begynna redan med innevarande läsår i sin förberedande del (1—2 år) dock förlagda till den nu redan förefintliga matematisk-naturvetenskapliga fakulteten. Lärarnas antal blir tio, däraf till en början blott fyra ordinaire professorer; årsbudgeten anslås tillsvidare till inmot 400,000: — mark. En svaghet hos hela denna fakultet är ju, att dess existens hufvudsakligen är garanterad blott för tio år i taget; professurerna kunna sålunda besättas blott för

så lång tid. Man torde dock kunna hoppas, att dess lifstid efter de tio årens förlopp skall kunna blifva ytterligare förlängd, så lifligt som den industriella världens intresse visat sig vara för denna fackskola och så stora som förväntningarna varit på detta håll, på grund af att Finlands industrier till en öfvervägande del hittills varit tvungna att söka sina tekniska specialister i utlandet. Den kemisk-tekniska fakulteten kommer att inom högskolans ram och i förhållande till de öfriga fakulteterna intaga en något mera oberoende ställning.

Åbo Akademi skall sålunda inom några år te sig som en högskola af universitetstyp, kombinerad med en speciellt teknisk fackhögskola. Dess egenartade benämning skall måhända på sådant sätt med tiden göra skäl för sig som beteckning på någonting nytt och särstående, på ett lärdomsinstitut fallande något utom den vanliga klassificeringens ram. Eljes måste ju medges, att benämningen Akademi icke kan anses fullt lyckligt vald och lätt kan ge anledning till oklarhet och missuppfattningar. Sin förklaring finner den något oväntade benämningen i en sträfvan att påminna om det forna Åbo universitet, som, grundlagdt 1640, på en tid då rikets högskolor allmänt i officiellt tal benämndes akademier, gick under benämningen Åbo Akademi nära nog ända intill universitetets flyttning till Helsingfors 1828. Isynnerhet för Åbo stads innevånare har det forna universitet alltjämt framstått som »akademien» rätt och slätt, främst genom att den forna, ståtliga universitetsbyggnaden, kallad »Akademihuset», (uppförd af Gjörwell och Bassi åren 1803—1817) kvarstått som en ständig påminnelse om den svunna härligheten och hållit vid lif den benämning, som under mer än halftannat århundrade officiellt var öflig för högskolan. Någon afsikt att framställa den nya akademien som en alldeles direkt arftagare och fortsättare till den gamla ineligger dock icke i valet af denna benämning. Tvärtom betraktar den sig som ett helt och hållet nytt företag, och det må vara nog med likhet, om musorna trifvas väl i dess hägn, liksom de gjorde det i den gamlas.

På denna punkt tränger sig en fråga fram, som väl knappast kan undgå att förr eller senare framställas och hvars besvarande efter förmåga vi måhända icke heller böra undandraga oss. Skall i Åbo också ett finskt universitet komma till stånd? — så lyder frågan, tveksam kanhända, men väl motiverad. Det förhåller sig nämligen

i själfva verket så, att den finska universitetsplanens realiserande blott är en fråga om tid och därtill om jämförelsevis kort tid. Balkanaktigt, skall kanske betraktaren på afstånd utropa, och sant är, att situationen åtminstone påminner om den mindre efterföljansvärda rivalitet vi känna till mellan sydslaver och italienare i de öst-adriatiska kustländerna. Det tjänar ingenting till att söka öfverskylla förhållandet, och faktiskt är, att man får höra personer äfven ur det finska språklägre medge, det försök att förklara saken för en skandinavisk allmänhet icke gestalta sig alldeles lätta. Det förhåller sig nämligen ohjälpligt så, att det är den gamla finska nationalismen som gifvit lif åt denna skapelse, hvilken förlagd till samma ort som den nya svenska högskolan tydligen skall hafva till väsentlig uppgift att utgöra en motvikt mot denna och med sin kraftigare växt så småningom öfverskylla den. Så märkligt gammaldags, man ville säga öfverlevadt, är det åskådnings-sätt, som framom andra synes legat till grund för sträfvet att grunda ett nytt, rent finskspråkigt universitet just i Åbo. Hos en svensk finländare, han må ha direkt förbindelse med Åbo Akademi eller icke, kan detta nya finska universitets förläggning till Åbo gifvetvis icke framkalla ett odeladt gillande.

Naturligtvis ha för åtgärden anförts äfven andra skäl, än det nyss antydda, som ju inför offentligheten icke kunnat alltför starkt häfdas. Och klart är, att för ett finskt universitets grundande i Åbo kunna tala i stort sedt samma synpunkter, som anförts för grundandet af ett svenskt. Men märkligt är, att äfven andra och rätt speciella motiv i den förberedande diskussionen framförts. Så har påpekats, att man med sin nya läroanstalt velat komma det europeiska västerlandet så nära som möjligt, — oberoende af att det allra närmaste västerlandet råkar vara svenskt. Vidare ha framkommit antydningar om, att man icke velat afsäga sig den fortsatta beröringen med svenskheten i landet; som om alltså en förnimmelse fortfarande vore lefvande på finskt håll, att den unga finsk-finska kulturen ännu icke helt kunde undvara stödet af den äldre svenska! Kanske är man yttermera på detta håll benägen att mycket högt skatta de goda verkningarna af en stimulerande intellektuell täflan, å andra sidan befarande allvarliga vådor för den egna kulturformen af en strängare nationell isolering äfven innanför hemlandets gränser. Allt detta vore ju icke annat än glädjande, om icke vissheten

föreläge, att det nya finsk-nationella bildningsföretagets tillskyndare grundat förhoppningarna om en framgångsrik ekonomisk start för detta på en agitation, som starkt spelar på den gamla nationella motsättningens strängar. Och att man härvid äfven, märkligt nog, räknat rätt, torde komma att visa sig i ett insamlingsresultat, som företer alla tecken till att inom kort blifva mycket betydande. Att slitningar och intresse-motsättningar mellan de båda i samma stad verkande högskolorna måste komma att yppa sig, ligger för öppen dag, hur ärligt än bägge skola komma att beflita sig om dylikas undvikande. Det kan dock förtjäna tilläggas, att det svenska högskoleföretaget från finsksinnadt håll offentligen hittills genomgående rönt den mest korrekta välvilja.

Med det föregående är ingalunda sagdt, att man icke på svenskt håll i Finland med tillfredsställelse skulle hälsa tillkomsten af en ny rent finsk högskola. Tvärtom ha bl. a. de två senaste årens tilldragelser mer än tillräckligt lärt, hurusom bildningsspridningens och det kulturella arbetets intensifiering på finskt språk alldeles särskildt är en tidens trängande nödvändighet för landet. Man har blott med förkärlek tänkt sig en annan plats för ett blifvande finskt universitet, och därvid ha blickarna allmänt riktats åt öster, på Viborg, därifrån en vidsträckt och lockande horisont öfver hela Karelen skulle öppnat sig för det nya företaget. En del krafter torde ock varit i rörelse för att skaffa äfven Viborg en finsk högskola, och då sedan gammalt en liten donation existerar till förmån för ett finskt universitet i den nordtavastländska staden Jyväskylä — för hvilket ändamål eljes just nu en ifrig insamling igångsatts, medan ännu den andra för Åbo pågår, — ser det ju ut som om den finsk-nationella kulturen och vetenskapen med ens skulle bli rätt rikligt försörjd med högskolor. Det står dock till att hoppas, att utvecklingen icke skall inslå fullt detta forcerade tempo, enär de två eller tre nya högskolorna, om de nu skulle komma till stånd, säkerligen icke skulle förmå hålla sig uppe på en tillräcklig vetenskaplig nivå. Vid sidan af statsuniversitetet vore de ju klarligen betydligt öfver det närvarande behovet för en befolkning på blott tre millioner människor. En oberäknelig olycka vore i hvarje händelse, om genom alla dessa hvarandra korsande planer en verklig vetenskapligt högtstående, rikligt utrustad och på ett större fält verksamhetsduglig finskspråkig högskola förhindrades upp-

komma — låt vara att vi slutligen skulle få finna oss i att se den växa upp i det redan af den svenska akademien besatta Åbo!

Oberoende af den finska högskolans tillkomst skall Åbo Akademi sträfva att fylla sin uppgift att blifva en härd för svensk vetenskaplig forskning och svensk högskoleundervisning inom ett gammalt svenskt kulturområde i österväg. Den skall arbeta i förvissningen att kunna gagna icke blott Finlands svenska inbyggare, utan hela det land och det samhälle, inom hvilket den satts att verka, och den skall slutligen tilltro sig att med sin verksamhet i någon mån förmå nå äfven utom det egna landets gränser. Särskildt gärna såge man goda och täta förbindelser upprättas med den svenska bildningens stamland, och allra helst att dessa vidmakthölles och stärktes genom rent personliga band. Förhoppningarna att kunna för längre eller kortare tid, om ej för lifstiden, vid akademien fästa rikssvenska vetenskapsmän ha trots de lidna motgångarna ingalunda uppgifvits, tillfälliga föredragsserier ha dessutom fattats i ögonsikte, och man är slutligen djärf nog att hoppas äfven på besök af studenter från Sverige. En eller annan af de specialiteter Akademien, om allt går efter önskan, skall ha att bjuda på, kunde i sådant afseende verka lockande, exempelvis den sociologiska ämnesgruppen inom den humanistiska fakulteten. I hvarje fall skall stärkandet af det kulturella sambandet mellan Finland och den Skandinaviska nordens få betraktas som en af de uppgifter den nya svenska högskolan i Åbo efter förmåga skall sträfva att fylla. Och det skall åtminstone på svenskt håll i Finland anses som en vinning af betydelse, om Åbo Akademi genom sitt arbete, sina vetenskapliga och personliga förbindelser kan förmå bidraga till att Finland alltmer ofrånkomligt räknas till de Skandinaviska ländernas krets och ibland dem intar platsen som den naturliga numro fyra.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

CENTRALTRYCKERIET
- STOCKHOLM 1919 -